

سایح آرایه ها

مؤلفان:

ناصر عزیزی

بلال هوشیار

باجایت آموزشگاه دریای دانش

شهرستان ملکان

سرشناسه	: عزیزى، ناصر، ۱۳۵۳ -
عنوان و نام پدیدآور	: باغ آرایه ها/ مولفان ناصر عزیزى، بلال هوشيار.
مشخصات نشر	: تبریز: وفاجو، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهرى	: ۱۳۶ص.
شابک	: 5-50-6010-964-978
وضعیت فهرست نویسى	: فیا
یادداشت	: کتاب حاضر با حمایت آموزشگاه دریای دانش منتشر شده است.
موضوع	: معانى و بیان -- راهنمای آموزشی (متوسطه)
موضوع	: معانى و بیان -- آزمون‌ها و تمرین‌ها (متوسطه)
موضوع	: دانشگاه‌ها و مدارس عالی -- ایران -- آزمون‌ها
شناسه افزوده	: هوشيار، بلال، ۱۳۵۰ -
شناسه افزوده	: آموزشگاه دریای دانش
رده بندی کنگره	: PIR ۳۳۵۶ع/۴ب ۲۱۳۹۲
رده بندی دیویی	: ۴۲۰۷۶۴۸/۰
شماره کتابخانه‌سى	: ۳۴۰۷۰۰۹

انتشارات وفاجو

تبریز: خیابان جمهوری اسلامی پاساژ زرین - پلاک ۸ - تلفن: ۵۵۶۹۸۸۶ - ۵۶۱۴۲

نام کتاب: باغ آرایه ها

مؤلفان: ناصر عزیزى - بلال هوشيار

نوبت چاپ: اول - بهار ۱۳۹۳

قطع و صفحه: وزیری - ۱۳۶

طرح روی جلد: علی اکبری

حروفچینی: صالح عقولی

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

چاپ: عارف - پاساژ زرین - تلفن: ۵۵۳۸۴۸۸

شابک: ۵-۵۰-۶۰۱۰-۹۶۴-۹۷۸

ISBN-978-964-6010-50-5

قیمت: ۵۵۰۰۰ ریال

حق چاپ: محفوظ.

بسم الله الرحمن الرحيم هست کلید در گنج حکیم
فاتحه فکرت و ختم سخن نام خدای است ، برو ختم کن

مقدمه

کتابی که پیش روی شماست بررسی آرایه های ادبی دوره ی متوسطه است که حاصل تجارب چندین ساله ی تدریس و تجربه در مدارس می باشد و هدف از آن، آسان سازی شیوه ی مطالعه و تسلط بر مباحث بلاغت فارسی (بیان و بدیع) در کتاب های درسی است تا دانش آموزان و علاقه مندان بتوانند با مطالعه ی این کتاب ، مطالب و نکته های مهم را که با بیانی ساده و روشن شرح و بسط داده شده است، درک کنند و ضمن تشخیص آرایه های زیبایی سخن و فهم و درک آثار ادبی بتوانند، علاوه بر تکمیل و تقویت آموخته های خود، به خوبی از پس آزمون های سراسری و آزاد بآیند.

این کتاب در سه بخش مجزا ترین شده است. در بخش نخست به علم بیان پرداخته شده و در بخش دوم و سوم، آرایه های لفظی و معنایی به زبان ساده و قابل فهم مورد بررسی قرار گرفته است. در پایان هر قسمت تست هایی برای درک و فهم آموخته شده است تا خوانندگان بتوانند با حل آنها ، نکات ضعف خود را شناسایی کرده و ارزیابی جدی از دانش و آگاهی خود داشته باشند.

در آخر هیچ نوشتاری عاری از نقص و اشتباه نیست؛ لذا چشم انتظار راهنمایی ها و پیشنهادهای مفید و سازنده ی دبیران و استادان صاحب نظر از سراسر کشور هستیم تا با راهنمایی این کار بیفزاییم. خواهشمند است. نظرات ارزنده ی خود را به آدرس های (Belal-hooshy@yahoo.com) و (Naser azizi5352@yahoo.com) ارسال فرمایند.

ملکان - دی ماه ۱۳۹۲

ناصر عزیزی ، بلال هوشیار

بخش اول (علم بیان)

۲	علم بیان
۲	تشبیه
۱۲	استعاره
۲۱	تشخیص
۲۶	حقیقت
۲۶	مجاز
۳۴	کنایه

بخش دوم (آرایه های لفظی)

۴۲	واج آرایی
۴۵	سجع
۴۹	موازنه
۵۲	ترصیع
۵۵	جناس
۶۳	تکرار
۶۴	تصدیر
۶۵	عکس
۶۶	حسن آمیزی

بخش سوم (آرایه های معنوی)

۷۲	مراعات نظیر
۷۷	تلمیح
۸۲	تضمین
۸۵	تضاد

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۹۳	ایهام
۹۶	ایهام تناسب
۱۰۰	لفّ و نشر
۱۰۳	اغراق
۱۰۶	تمثیل
۱۰۸	اسلوب معانی
۱۱۰	حسن تعلیل
۱۱۴	سوالات تستی مربوط به انواع آرایه های ادبی
۱۳۰	منابع

www.ketab.ir

علم بیان

بیان در لغت به معنی کشف و آشکار کردن و در اصطلاح ادبی عبارت است از: «ادای معنای واحد به طریقی مختلف»^۱ که مبتنی بر تخیل می باشد. در علم بیان هر شاعر و نویسنده برای بیان مقصود و بر خیزد از روش های مختلف بهره می برد. برای مثال عبارت «باران می بارد» را می توان از نظر گاه علم بیان به سه روش بیان کرد. از جمله: «چشم ابرمی گرید» که همین مفهوم با استفاده از استعاره بیان شده است، یا در جمله ی «از ابر مروارید بر زمین می چکد» از تشبیه برای بیان مقصود از آن بهره گیری است. بنابراین موضوع علم بیان بحث در صورت های متفاوت و متمایز بر خیال است. زیرا این صناعات و سبکی هستند که با آنها می توان یک مفهوم را به شیوه های گوناگون بیان کرد.

صورت های مختلف خیال عبارتند از:

۱. تشبیه
۲. استعاره
۳. جاز
۴. کنایه

در این گفتار، بخشی از مباحثی که در دوره های گذشته آمده است برای آشنایی بیشتر دانش آموزان، علاقه مندان و داوطلبان کنکور بیان می شود.

تشبیه

«تشبیه روی تو نکنم من به آفتاب!»

«سعدی»

تشبیه در لغت مانند کردن چیزی به چیزی دیگر. اما در اصطلاح علم بیان عبارت است از: اشتراک دو چیز در یک یا چند صفت یا «مانند کردن چیزی به چیزی مشروط بر اینکه آن ماندگی مبتنی بر کذب یا حداقل دروغ نما باشد؛ یعنی با اغراق همراه باشد»^۲. مانند: چشم او

۱ - بیان و معانی دکتر شمیس، ص ۱۴

۲ - همان منبع، ص ۳۴

همچون گل نرگس زیبا است . چنانکه در جمله مشاهده می کنیم. «چشم او» مشبه ، «همچون» ادات تشبیه ، «گل نرگس» مشبه به، «زیبایی» وجه شبه.

پس هر تشبیهی در صورت گسترده و کامل خود جمله ای است که چهار جز دارد که به آنها ارکان تشبیه گویند؛ که عبارتند از :

۱- مشبه ۲- مشبه به ۳- ادات تشبیه ۴- وجه شبه

مشبه و مشبه به را «طرفین تشبیه» می نامند و هیچ تشبیهی را نمی توان یافت که طرفین تشبیه در آن نباشد. اما گاهی مشبه، به قرینه لفظی حذف می شود ، یعنی در جمله حضور ندارد اما هنگامی که به معنی عبارت تشبیه کنیم در معنی حاضر است .
مانند :

دل ما به دور روی من سراغ دارد. که چو سرو پای بند است و چو لاله داغ دارد

حافظ

همچنان که به معنی مصراع دوم تشبیه می کنیم در می یابیم که مشبه همان «دل» است که در مصراع اول ذکر شده است. «چو» ادات تشبیه است ، «سرو» مشبه به ، «لاله» مشبه به ، «دل» بنا به قرینه لفظی حذف شده است.

توضیحی برای ارکان تشبیه :

۱. **مشبه :** آنچه که مانند می شود. یا به چیزی یا کسی که مثل مانند کردن آن را داریم . یا به عبارت دیگر، واژه ای که نشان دهنده ی پیوند شباهت است، این واژه می تواند، حرف، فعل و ... باشد.

۲. **مشبه به :** آنچه که بدان مانند می کنند؛ یا چیزی یا کسی که مشبه به آن می شود.

۳. **وجه شبه :** ویژگی یا ویژگی های مشترک میان مشبه و مشبه به .

۴. **ادات تشبیه :** واژگانی که همانندی به کمک آنها صورت می گیرد ، یا به عبارت دیگر، واژه ای که نشان دهنده ی پیوند شباهت است، این واژه می تواند؛ حرف، فعل و... باشد؛ که عبارت اند از : چون ، چو ، همچون ، مانند ، همانند، مثل، بسان ، پنداری ، گویی و ...